

ANDRZEJA SZARKA ŚWIAT WŁASNY

Poszukując informacji na temat Andrzeja Szarka, w popularnej Wikipedii czytamy: *polski rzeźbiarz, [...] uprawia rzeźbę, rysunek, plakat, performance i happening [...]. Studiował [...] na Wydziale Rzeźby Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie...* Z kolei, na oficjalnej stronie internetowej Instytutu Sztuk Plastycznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach podano: *Prof. dr hab. Andrzej Szarek [...] uprawia rzeźbę, rysunek, happening, plakat*. Podobną informację znajdziemy na stronie internetowej Katedry Rzeźby Instytutu Sztuk Plastycznych Uniwersytetu Śląskiego: *rzeźbiarz...* [itd.]. Tylko tyle.

...kamień, metal, drewno, nikomu niepotrzebne przedmioty codziennego użytku, jakieś powyginane łyżeczki, stare klucze, którymi już niczego nie można otworzyć, wyszczerbiony widelec, aluminiowy czajnik, korbka od starego młynka, na wpół uschnięte drzewo z wyprutym wnętrzem, wzburzona rzeka, zardzewiały piecyk z esowato wygiętą rurą (kiedyś kogoś ogrzewał), powietrze unoszące się nad ławkami w parku, osoby przechodzące ulicą, za nimi defilująca orkiestra dęta, zgnieciona manierka wojskowa (ktoś z niej pił, ktoś inny ją rozdeptał), skrzypce obite blachą, pokrywka od garnka, pogięta mosiężna waltornia, zardzewiała kłódka z tkwiącym w niej kluczem, chór kobiety, ciężarówki jadące ulicą, maszerujący tłum, duża grupa motocyklistów (wypada z rykiem silników z bocznej uliczki), chmury na niebie, stół – na nim krzesło, zabawki dla dzieci, karuzela/aktorzy/kombajn, dziesięciopiętrowy blok mieszkalny, winda, w windzie krzesło, samochody jadące ulicą...

...i nad tym WSZYSTKIM, nad tym swoistym tworzywem nasyconym zużytą przeszłością, nad przedmiotami, na których treść odcisnęła się

← ANDRZEJ SZAREK, *ORKA*, CERAMIKA, BRĄZ,
40×25×20 CM, 1982. FOT. ZE ZBIORÓW AUTORA

→ ANDRZEJ SZAREK, *MÓJ DOM*,
200×200×200 CM, TECHNIKA WŁASNA, 2007.
FOT. ZE ZBIORÓW AUTORA

↓ ANDRZEJ SZAREK, *CHUSTA ŚWIĘTEJ WERONIKI*,
500×500×200 CM, TECHNIKA WŁASNA, 1992.
FOT. ZE ZBIORÓW AUTORA

jak „zapis ludzkiego życia” w długim, intensywnym – niemal do zniszczenia – użytkowaniu, nad dobrze znanymi nam elementami krajobrazu, tej otaczającej nas codziennej rzeczywistości, na którą już nie zwracamy uwagi (bo przecież jest codziennie), nad tłumem, który przeszedł ulicą, nad starymi zabawkami, kawałkami pogiętej blachy, przypadkowymi ludźmi na ulicy, chmurami na niebie, nad wzburzoną rzeką, chciałoby się rzec – nad żywiołami; nad tą „materią”, będącą nośnikiem przekazu ideowo-treściowego, panuje ANDRZEJ SZAREK. Wprawia w ruch bądź zatrzymuje tłum przechodniów, dyryguje 18 orkiestrami dętymi, kieruje ruchem kilkudziesięciu taksówek jeżdżących z piskiem opon i uspokoja nieokiełznany harmider, zespalając wizję i fonię w jedną całość. Na koniec zrzuca z przelatujących samolotów tysiące ulotek (*5 minut Apokalipsy*, Nowy Sącz 1990), tworzy spektakl na chór i setkę wyjących motocykli (*Koncert weteranów*, Szklarska Poręba 1992), prowadzi „krucjatę” zabawek, ciągnąc srebrnego mercedesa (*Spacer*, Nowy Sącz 2015), kieruje tłumem: każe iść w prawo – tłum idzie w prawo, wydaje nowe polecenie – tłum idzie w lewo, zapala pędzące ulicą ciężarówki (*Pielgrzym*, Częstochowa 2003), dyryguje płomieniami ognia (*Mea Culpa*, Częstochowa 2006), niczym jakiś mag łączy i dzieli żywioły (*Czyścić. Rzeka*, Częstochowa 2013), zbiera do kuchennej miski „energię”, którą przelewa na talerze, obdzielając nią – jak boskim pokarmem – uczestników wydarzenia (*Dar*, Nowy Sącz 2016), podnosząc i opuszczając rękę, „włącza” chór i „wyłącza” chór, innym razem z udziałem milczącego chóru piecze kiełbasę nad ogniskiem, używając do tego dźwigu (*Po-trawa I*, Orońsko 1992), „głosi” *Kazanie do ptaków* (Nowy Sącz 1993, spektakl z udziałem tenora Bogusława Morki i statystów)...

Absurd i poezja zderza się z prozą codzienności, wzniosłość – z atmosferą domowego zacisza (energia mistyczna/kuchenna miska), wielkość miesza się z drobiazgowością (*Nitka*, Sandomierz 1998, spektakl z udziałem nitki, obrazu, rzeźby, widzów i Andrzeja Szarka), mistyka i „prywatne” sacrum (*Baranku Boży...*, 2014; *Tabernaculum*, 1994; *Moje Tabernaculum*, 2006) zespala się z profanum (*Piesek Pana Boga*, 2009), stara szczotka staje się miniaturą Ziemi, a może tylko ziemi, którą człowiek mozolnie dopasowuje do swoich potrzeb (*W polu*, 1982). Mały, pogięty, zbity gwoździemi świat wielkich tematów i własnych reminiscencji biblijnych (*Wieża Babel*, 1985) sąsiaduje z wielkością swoistego mikroświata (*Orka*, 1982), ubóstwa i wiejskiej codzienności (*Dom*, 1984), dramat i wzniosłość (*Poległym Ikarom*, 1984) mija się z komizmem (*Błazen TV*, 1986) i komicznością (*Arka Noeczka*, 1992), powaga (*Jeździec Apokalipsy I*, 1988) z jakąś wręcz domową małostkowością, spod której „wystaje” niepokojące przesłanie (*Kapliczka*, Zakopane 2000; *Kotlet po polsku*, 2008). W końcu Szarek sam staje się dla siebie tworzywem, swoistym elementem dzieła, budując nową, jakby osobną tożsamość (*Jego wina*, 2001; *Mea Culpa*, Częstochowa 2006)...

Tego nie można opisać. Jest tu wszystko. Przy tej obfitości i różnorodności formalnej (i materiałowej), ale też i artystycznej (wspomniane:

ATW

W

7

W

rzeźba, performance, happening itd.). Andrzej Szarek tworzy jakby jedno wielkie dzieło. Zwarte i nasyczone treściowo bagażem JEGO pamięci, JEGO własne, prywatne dzieło. Unosi się nad tym światem reminiscencji i przemyśleń, otwierając go i wpuszczając nas w wykreowaną przez siebie rzeczywistość. Pozwalając przyłączyć się do aktu kreacji „wydarzenia publicznego” lub pokazując zbudowany przez siebie „przedmiot”, zostawia margines swobody na interpretację i refleksję nad tym, co przed nami odsłonił. Wszystko to dzieje się jak jakiś jeden byt, nierozzerwalnie, jakby stało w miejscu, jakby Szarek cały czas pracował nad jednym zadaniem, które sobie postawił do wykonania. Pewnego dnia zaczął... i tak już zostało. Rzeźba? Performance? Happening? Czy może nasycona metaforą i swoistą mistyką poezja obywatelska się bez słów i znaków graficznych? Wydaje się, że żadne wartościowanie i chronologia nie ma tu uzasadnienia. To po prostu JEST i trwa. Trwa w pamięci twórcy, trwa w refleksji nad tym, co go otacza i jest w nim samym. Żeby zrozumieć dzieło Andrzeja Szarka, trzeba zatrzymać się nad całym zespołem różnorodnych odniesień do jego przeszłości, do tej lokalnej i wręcz dosłownie domowej, własnej tradycji, w której cały tkwi. Zatrzymać się na prozaicznych, banalnych kontekstach, które w jego dziełach nabierają wymiaru uniwersalnego, zmuszając odbiorcę do przemyśleń nad – chciałoby się powiedzieć patetycznie – podstawowymi problemami egzystencji człowieka (*Orka*; *W polu*; *Dom* czy np. *Modlitwa*, 1986; *Życie po życiu*, 1991; *Góralu czy ci nie żal*, 1992; *Polewka*, 2017).

Czy ten cały świat Andrzeja Szarka – te kreowane przez niego wydarzenia (akcje i spektakle zrealizowane w Nowym Sączu, Orońsku, Szklarskiej Porębie, Preszowie na Słowacji, w Zakopanem, Sandomierzu, Częstochowie, m.in.: *Uspokojenie rynku*, 1991; *Old Angels*, 1991; *Koncert dla chorej ziemi*, 1992; *Pieśń Arki*, 1996; *Nitka*, 1998; *Labirynt*, 1999; *Siewcy*, 2000; *Supersam*, 2001; *Kody czasu*, 2001; *Cultus Terrae*, 2002; *Dekalog*, 2002; *Pielgrzym*, 2003; *Mea Culpa*, 2006; *Alchemik*, 2009; *Wrzątek Frasobliwy*, 2009; *Czyścić. Rzeka*, 2013; *Świętych obcowanie*, 2014; *Spacer*, 2015; *Dar*, 2016), te tworzone przez niego „przedmioty”, jak jakieś osobliwe, powoływane do życia nowe byty (*Fałszywy prorok*, 1988; *Jeździec Apokalipsy*, 1988; *Stary Sącz*, 1995; *Nieskończoność*, 1995; *Omnia Audit*, Orońsko, 2006; *Katedra*, 2006; *Kurator*, 2009; *Down Town*, 2012) – czy to wszystko jest tylko polemiką, przejawem buntu artysty wobec współczesnych stereotypów, formą prowokacji, sprzeciwem wobec koniunkturalizmu kultury masowej? Twórczość Andrzeja Szarka to raczej diagnoza otaczającego nas świata pustych przekonań i bezwartościowych „prawd”, jakiejś powierzchownej i płytkiej miałości, która zawłaszcza nie tylko popularne mass media, ale ogarniając sferę kultury określanej mianem „wyższej”, wdzierając się do naszej świadomości, kształtując wykrzywioną wizję współczesnego świata. Artysta jest tu nie tyle buntownikiem, co mentorem, który przez skondensowaną rzeczywistość zamkniętą w tworzonych przez siebie „przedmiotach-bytach” i spektaklach realizowanych w przestrzeni publicznej, zdaje się przywracać właściwe

✦ ANDRZEJ SZAREK, CZYŚCIEC. RZEKA (WIDEO), ANDRZEJ SZAREK, WODA, CZĘSTOCHOWA 2013. INAUGURACJA 8. TRIENNALE SZTUKI SACRUM. FOT. ZE ZBIORÓW AUTORA

✦ STANISŁAW GAJEWSKI, ŁAWECZKA [HUXLEYA] W DUBLINIE... (DUBLIN/IRLANDIA, NA ŚWIEŻYM POWIETRZU, 2008). FOT. S. GAJEWSKI

znaczenie spaczonym normom i wartościom. Wskazując „kierunek marszu” zgromadzonym przechodniom, dyrygując orkiestrami, panując nad hordą motocyklistów, nad pędzącymi płonącymi ciężarówkami, „zamieniając” dziesięciopiętrowy blok mieszkalny w biblijny *Dekalog*, wiedzie za sobą – niemal dosłownie, jak w wydarzeniu *Spacer* – tłum „nawróconych” uczestników..

Zajmując się satyrą (która w istocie często stroni od śmieszności i zabawy), wielokrotnie próbowałem przenieść moje rysunki-komentarze w „trzeci wymiar”. Zacząłem w 2005 roku „rzeźbą na temat dowolny” (*Dookoła świata*), potem były: *Pomnik chmury*, *Pomnik wesołego roweryzisty*, *Alejka bardzo (źle)zasłużonych (akt I: ekshumacja; akt II: plantowanie terenu) – modele*, *Magazyn przedmiotów bezużytecznych*, *Fräulein Erika tippt immer noch (auf ihrer Schreibmaschine)*, *Ławeczka w Dublinie, na której Huxley mógłby sobie posiedzieć, gdyby 15 sierpnia 1921 roku był w Dublinie* (Dublin/Irlandia, *Na świeżym powietrzu*, 2008), *Książka żywa* (udział w trzech wystawach: *Galeria Salon Akademii ASP* w Warszawie 2016; *Muzeum Narodowe* w Szczecinie 2017; *Muzeum Okręgowe* w Bydgoszczy 2017) oraz wciąż (niestety) aktualny *Słowniczek podręczny albo rozmówki polsko-polskie* (wystawa *Wieża Babel*, Oranżeria Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie, 2017), do którego dodałem aneks: *Podstolik dyskusyjny*.

Nasycona swoistą poetycką metaforą i pełna refleksyjnych odniesień, twórczość Andrzeja Szarka jest mi szczególnie bliska. Poznaliśmy się dopiero w 2017 roku. To dla mnie bardzo ważna znajomość. ✖

67

BIBLIOGRAFIA

(w wyborze)

https://pl.wikipedia.org/wiki/Andrzej_Szarek (dostęp: 12.11.2021)

<https://web.archive.org/web/20130420170519/http://instytutsztuki.us.edu.pl/kr/andrzej-szarek> (dostęp: 12.11.2021)

https://www.kul.pl/wernisaz-wystawy-rzezby-andrzeja-szarka-w-galerii-sztuki-sceny-plastycznej-kul,art_86415.html (dostęp: 12.11.2021)

<https://us.edu.pl/prof-andrzej-szarek-uhonorowany-medalem-zasluzony-kulturze-gloria-artis/> (dostęp: 12.11.2021)

A. Szarek [słowo od autora] oraz J. Fober, D. Juruś, J. Kucz, *Szarek*, Nowy Sącz 2017, wydanie 2 poprawione

Andrzej Szarek. Rzeźba. Rysunek, Galeria Obecna, 26.06–26.07.2020, katalog wystawy